

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การเลือกตั้งเป็นกระบวนการเลือกสรร จัดสรรอำนาจทางการเมือง ในประชาคมทางการเมืองหนึ่ง ๆ รูปแบบของการเลือกตั้งหมายความถึงการสร้างความชอบธรรมในระบบการเมืองทุกระบบ หากแต่เสรีภาพในการเลือกตั้งจะมีอย่างเต็มที่ในแต่ละสมัยหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับการจัดระบบของสังคมนั้น ๆ รูปแบบการเลือกตั้งที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย และสอดคล้องกับผลประโยชน์ของกลุ่มพลังต่าง ๆ ในสังคมมากที่สุด ก็คือการเลือกตั้งที่ประชาชนเป็นผู้เลือกอย่างเสรี ไม่มีการบังคับหรือสร้างเงื่อนไข ให้จำเพาะเจาะจงเลือกผู้สมัครรายใดเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งในสังคมไทยเงื่อนไขที่ทำให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปอย่างเสรีก็คือกระบวนการซื้อ-ขายคะแนนเสียงเลือกตั้ง

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว กล่าวไว้ว่า¹ ผู้ที่อยู่ในสถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมจะมีความสนใจทางการเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าพวกที่สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ เงินและสิ่งของที่แจกในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะมีอิทธิพลต่อผู้ลงคะแนนเสียงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมต่ำ หรือ "คนรุ่นเก่า" ค่อนข้างสูง ส่วน "คนรุ่นใหม่" และพวกที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงนั้น นอกจากไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของการแจกเงินและสิ่งของนี้มากนักแล้วยังมีส่วนแสดงออกซึ่งการต่อต้านพฤติกรรมดังกล่าวด้วย

¹พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, พฤติกรรมการณ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 3 จังหวัดขอนแก่น 18 เมษายน 2526, น. 118-123 และ น. 215.

ผู้ที่มีความสนใจทางการเมือง ตามปกติทั่วไปสมควรจะเป็นบุคคลกลุ่มแรกๆ ของสังคมที่จะมองเห็นภัยของการซื้อขายเสียงในอันที่จะบ่อนทำลายระบบประชาธิปไตย และสมควรจะเป็นกลุ่มคนที่จะลุกมาต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียงแต่จากการวิจัยนี้ผู้มีความรู้ และฐานะทางเศรษฐกิจดี ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีสถานภาพทางสังคมดีมากในระดับตำบลไม่ได้มองเห็นว่า การซื้อขายคะแนนเสียงเป็นความเลวร้ายในระบบประชาธิปไตย ซึ่งต้องขจัดให้หมดสิ้นไปจากสังคมไทย ในขณะที่เดียวกันกลับยอมรับความชอบธรรมของการซื้อขายคะแนนเสียงเสียอีกทัศนคติเช่นนี้ไม่ได้แตกต่างไปจากความคิดของกลุ่มคนที่ขาดการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีแต่อย่างใดเพราะเหตุผลดังต่อไปนี้

1. ระบบอุปถัมภ์ ในเขตการเลือกตั้งที่ทำการศึกษานี้ ผู้สมัครเคยเป็นผู้นำครูมีบิดาเป็นผู้ทรงอิทธิพลในวงการครู กลุ่มผู้มีความรู้และฐานะทางเศรษฐกิจดีในตำบลก็ได้แก่พวกครูเป็นส่วนใหญ่ เคยได้รับการช่วยเหลืออุปถัมภ์ค่าชู้กันมาโดยกลุ่มครูต่างก็เคยเป็น "ลูกน้อง" เก่าทำให้กลุ่มครูนี้ยินยอมรับความชอบธรรมของการซื้อ-ขายคะแนนเสียง
2. การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ควบคู่ไปกับความสัมพันธ์แบบ "ลูกพี่ลูกน้อง" การเสนอผลประโยชน์ให้กลุ่มผู้มีความรู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ซึ่งแน่นอนที่คนกลุ่มนี้ย่อมเป็นชนชั้นนำ (Elites) ของชุมชน ในส่วนที่คนกลุ่มนี้ยังขาดแคลน เช่น เงินทอง ตำแหน่งหน้าที่ ฯลฯ ทำให้คนกลุ่มนี้ยอมรับการซื้อขายคะแนนเสียงนอกจากได้รับการยอมรับจากกลุ่มผู้มีความรู้และฐานะทางเศรษฐกิจดี แล้วกลุ่มคนที่เคยผ่านการอบรมทางการเมืองอย่างเข้มข้น เช่น กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยก็ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นเช่นกัน เพราะกลุ่มคนพวกนี้แม้จะเคยเรียนรู้ทางการเมืองมาแต่ ระดับความรู้และการเรียนรู้ในเรื่องของประชาธิปไตย ไม่ได้มีมากกว่ากลุ่มคนอื่น ๆ ผลการวิจัยจึงไม่แสดงให้เห็นว่าคนพวกนี้มีทัศนคติต่อการซื้อขายคะแนนเสียงแตกต่างไปจากคนกลุ่มอื่น

* ดังนั้น การซื้อขายคะแนนเสียงจึงเริ่มเจริญงอกงามมากในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบท ซึ่งน่าจะเกิดจากปัจจัยต่อไปนี้

1. การขาดความเข้าใจในการเมืองระบอบประชาธิปไตย และไม่เห็นความสำคัญของผู้แทนราษฎรในการปฏิบัติหน้าที่ตามครรลองประชาธิปไตย
2. ความยากจนและการขาดโอกาสที่จะได้รับการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าของสังคม เนื่องจากการกระจายรายได้ไม่เป็นธรรม จึงยอมแลกเปลี่ยนสิทธิในการเลือกตั้ง กับค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงิน หรือผลงานที่สร้างให้กับชุมชน
3. การขาดช่องทางที่เข้าถึงแหล่งอำนาจ อิทธิพล และผลประโยชน์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพราะไม่สามารถหรือไม่มีวัฒนธรรมในการจัดตั้งกลุ่มอิทธิพล หรือกลุ่มผลประโยชน์ เพื่อต่อรองกับกลุ่มอื่นๆในสังคม ทำให้การซื้อขายคะแนนเสียง และระบบหิวคะแนนอาศัยช่องทางความสัมพันธ์ตามวงจรระบบอุปถัมภ์ได้รับการยอมรับ การที่หิวคะแนนหรือประชาชนเลือกผู้สมัครจึงไม่ได้สนับสนุนให้เป็นผู้แทนราษฎร ในฐานะตัวแทนแห่งองค์อธิปัตย์ หากแต่ให้ความสนับสนุนเพราะเห็นว่า ผู้สมัครผู้นั้นสามารถเป็นที่พึ่งพิงได้ และสามารถตอบสนองความต้องการสิ่งมีคุณค่าในสังคมได้ เนื่องจากสถาบันทางการเมืองของไทยไม่ได้พัฒนาสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองแบบสากล หากแต่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม และวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีอยู่แล้ว ลักษณะสังคมไทยที่เน้นความสัมพันธ์แบบเครือญาติและระบบอุปถัมภ์ ถูกเสริมต่อด้วยการเน้นค่านิยมการบริโภคและระบบเงินตราภายใต้สังคมแบบสมัยใหม่ ทำให้ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ และการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กลายเป็นแกนกลางสำคัญในกลไกการเมืองประชาธิปไตยควบคู่ไปกับความสำนึกในสิทธิ และหน้าที่ของปัจเจกบุคคลตามลัทธิเสรีนิยม สิ่งที่เกิดขึ้นจากการผสมกลมกลืนอย่างได้คุณภาพของปัจจัยเก่าและใหม่ดังกล่าวนั้น เห็นได้จากการเลือกตั้งแบบเก่าเน้นเรื่องความเด่นเฉพาะตัว และบารมีในท้องถิ่นจะถูกเสริมด้วยระบบหิวคะแนนและการติดต่อซื้อเสียงโดยตรงสภาวะเช่นนี้ทำให้การเลือกตั้งกลายเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจอีกแบบหนึ่ง

ความสัมพันธ์ระหว่างระบบหัวคะแนนและความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเก่า
 ในระบบอุปถัมภ์กับการซื้อเสียงในการเลือกตั้งสามารถเชื่อมต่อกันได้ดี ทั้งนี้เพราะ
 สถาบันและโครงสร้างสังคมไทย มีการปรับตัวอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่
 สังคมแบบใหม่ดังมีผู้วิเคราะห์ว่า เงินที่จะแจกออกไปให้ได้ประโยชน์นั้น ต้องแจก
 ไปในระบบอุปถัมภ์ ซึ่งผูกพันกันอย่างสลับซับซ้อนในท้องถิ่นไม่ใช่ไปรยเล่นสนุกมือเฉย ๆ^๒
 กล่าวโดยสรุปก็คือ เงินนั้นต้องแจกผ่านระบบหัวคะแนน หัวคะแนนในท้องถิ่นก็มี
 หลายระดับ เมื่อประชาชนในชนบทตัดสินใจรับเงินของผู้สมัครคนใดจึงไม่ใช่เพียง
 เรื่องการรับอามิสสินจ้างเท่านั้น แต่หมายถึงการตัดสินใจเข้าร่วมในกลุ่มของระบบ
 อุปถัมภ์กลุ่มใด การตัดสินใจเข้ากลุ่มผิด หมายความว่ากลุ่มของตนจะขาดคนเชื่อม
 ต่อกับอำนาจบ้านเมือง ซึ่งย่อมมีผลทำให้ขาดความคุ้มครองและหย่อนความสามารถ
 ที่จะดึงดูดทรัพยากรมาสู่กลุ่มของตน อันเป็นสายสัมพันธ์ของระบบอุปถัมภ์นั่นเอง ผู้อยู่
 ใต้อุปถัมภ์เองก็จะจ่ายคืนการคุ้มครองด้วยสิ่งที่ไม่เป็นรูปธรรม ด้วยการแสดงการ
 เคารพยกย่อง ให้ข้อมูลข่าวสารและคำมั่นสัญญาในการให้ความสนับสนุนทางการเมือง
 ซึ่งในการนี้ผู้อยู่ใต้การอุปถัมภ์ดังกล่าวยังต้องเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มอุปถัมภ์ของ
 ผู้นำดังกล่าวในการแข่งขันทางการเมืองด้วย ดังนั้นเงินที่จะแจกจึงต้องไหลผ่าน
 ระบบนี้จึงจะมีผลต่อคะแนนเสียงได้

โครงสร้างของสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้นำชาวบ้านกับผู้นำท้องถิ่น เริ่มถูก
 กระทบกระเทือนจากกรรเข้ามามีบทบาทของนักธุรกิจทางการเมือง ความสัมพันธ์
 ตามระบบอุปถัมภ์ถูกทำให้อ่อนตัวลง ไม่ใช่แต่จากการทุ่มเงินซื้อเสียงแต่เพียง
 อย่างเดียว นักธุรกิจการเมืองยังอาจมีความจำเป็นต้องเข้าไปวางรากฐานหรือ
 ควบคุมฐานคะแนนเสียงของตนจนถึงระดับล่างสุด โดยพยายามพึ่งพาคนกลาง
 ประเภทที่ไม่ได้มีผลประโยชน์ระยะยาวร่วมกันให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะฉะนั้น

^๒ นิธิ เอียวศรีวงศ์, เชิงอรรถสังคมไทยในสายตานักวิเคราะห์,

นอกจากกรณีนี้การเมืองประเภทนายทุนได้รับความสนับสนุนจากราชกร และผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น โครงสร้างของกลุ่มอุปถัมภ์เดิมจึงถูกกระทบกระเทือนไปด้วย ซึ่งเป็นจุดที่น่าสนใจในการสังเกตพัฒนาการทางการเมืองของชนบทที่นักวิชาการบางคนวิเคราะห์โดยใช้แนวความคิด The patron-client relationships วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แบ่งว่า ประกอบด้วยกลุ่มที่ไม่สนใจการเมือง (The apoliticals) กลุ่มที่สนใจกิจกรรมทางการเมือง (The politicals) และชนชั้นนำของหมู่บ้าน (The village elite) แต่เดิมกลุ่มที่มีบทบาทมากที่สุดคือประเภทที่สาม โดยชนชั้นนำของหมู่บ้านจะมีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์กับกลุ่มข้าราชการภายนอกชุมชน³ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจ และการเมืองในรูปแบบที่นักธุรกิจเข้าสู่อำนาจเมืองนั้น อาจทำให้กลุ่มที่มีอิทธิพลในท้องถิ่นเดิมถูกแย่งบทบาทไป โดยตัวแทนของนักการเมือง-ธุรกิจจะเข้าไปรักษาฐานคะแนนเสียงในท้องถิ่นของตน ด้วยการสร้างภาพพจน์ที่ดี โดยบริการประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเอารถแทรกเตอร์ไปไถทำถนน แจกเงินในงานประเพณีชาวบ้าน หรือให้ถ้วยรางวัลในการแข่งขันกีฬาในท้องถิ่น เป็นต้น

จากการวิจัยนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า เงินกลายเป็นปัจจัยที่สำคัญเข้ามาเสริมวัฒนธรรมระบบอุปถัมภ์ให้เข้มแข็ง และเป็นตัวสำคัญในการกำหนดผลการเลือกตั้ง นอกจากนี้เป็นตัวเสริมระบบอุปถัมภ์แล้ว เงินยังมีส่วนในการเปลี่ยนแปลงระบบเหล่านี้ในบางส่วนด้วย ในเขตเลือกตั้งนี้เริ่มมี ส.ส. หน้าใหม่ที่เป็นนักธุรกิจรับเหมาก่อสร้างซึ่งเป็นผู้ที่สามารถใช้เงินประกอบกับการสร้างบารมีด้วยการก่อสร้างถนนหนทาง ฯลฯ ให้เกิดประโยชน์ในการหาคะแนนเสียงได้เป็นอย่างดี

³Clark D.Neher, The Dynamics of Politics and Administration in Rural Thailand, op.cit., Footnote 57, Lesson2, p. 50-70.

หนทางในการก้าวสู่การเป็นผู้แทนราษฎร ของผู้สมัครที่เป็นคนดีมีความสามารถ แต่ขาดเงิน คุณจะมิดมหันตจากผลการวิจัยนี้ เพราะ ประชาชนทุกกลุ่ม เชื่อว่าการใช้เงินซื้อเสียงยังมีอยู่ต่อไป แต่หากรักที่จะเป็นนักการเมืองที่ดีของประชาชนแล้ว ผู้สมัครประเภทนี้น่าจะต้องลงไปคลุกคลีกับราษฎรให้มากและใช้เวลาในการปลุกจิตสำนึกทางการเมืองของประชาชน และที่สำคัญก็คือ ต้องสร้างความสัมพันธ์ในรูปแบบของระบบอุปถัมภ์ขึ้นมาให้ได้ แต่การใช้ความสัมพันธ์ในรูปแบบระบบอุปถัมภ์นั้น แทนที่จะแลกเปลี่ยนประโยชน์และหนี้บุญคุณในรูปแบบของเงินตรา เขาสามารถที่จะใช้ในรูปแบบของการสร้างความศรัทธาในระยะยาวนาน การช่วยเหลือต่อผู้ในยามคับขันประสบความยากลำบาก หรือช่วยเหลือให้ค่าปรึกษาแก้ปัญหาส่วนตัวและอาชีพในแง่อื่น ๆ กลุ่มอุปถัมภ์แบบนี้อาจรวมตัวกันเป็นพลังทางการเมืองสนับสนุนให้ผู้สมัครที่เป็นคนดี มีความสามารถได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งได้ เพื่อประกอบกับการใช้วิธีการดังกล่าวผู้สมัครจะต้องอาศัยความอดทนและใช้เวลายาวนานพอสมควรในการเพาะความรู้สึกศรัทธาของประชาชน นอกจากนี้แล้วยังอาจต้องต่อสู้อย่างหนักกับกระแสคลื่นของผู้สมัครประเภทอาศัยเงินตราที่กลายเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน และที่จะเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งก็คือ ผู้สมัครประเภทอาศัยเงินตราอย่างเดี๋ยวก็น่าจะหายากอย่างยิ่งในปัจจุบัน เพราะดังเหตุผลที่กล่าวไปแล้วว่า การใช้เงินตราจะได้ผลที่สุดเมื่ออยู่ภายใต้กรอบของระบบอุปถัมภ์ ผู้สมัครเกือบทั้งหมดที่ใช้เงินตราเป็นอาวุธจึงมักจะได้แก่ พวกที่เป็นลูกพี่เป็นปลายยอดของปิรามิดในระบบอุปถัมภ์ อยู่แล้ว

สิ่งที่น่าเป็นห่วงจากการสังเกต ที่สเนคติของประชาชนแต่ละกลุ่ม ก็คือ ประชาชนจำนวนไม่น้อยมีความเห็นว่า การเลือกตั้งส่งผลต่อการปกครองน้อยกว่าที่ควรจะเป็น กล่าวคือ ไม่ว่าผลการเลือกตั้งจะออกมาในรูปใดก็ตามรัฐบาลหรือผู้มีอำนาจแต่ละยุคแต่ละสมัยต่างกระทำ ในสิ่งที่ตนเองอยากกระทำอีกทั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกที่สมัครรับเลือกตั้งอย่างหวังผลหรือตัวแก๊งทั้งหลาย) ก็ไม่ได้มีความแตกต่างกันมากมายนัก การเลือกพรรคก็เลือกคำนึงถึงได้ในสังคมชนบทของภาคอีสาน การเลือกตั้งจึงเป็นเพียงการเลือก

"ผู้กระหายอำนาจทางการเมือง" ที่มีความเลวน้อยกว่าเท่านั้น และไม่ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งจะให้คำมั่นสัญญาไว้อย่างไรในการรณรงค์หาเสียง เมื่อได้รับเลือกตั้งไปแล้วเขาก็เป็น "นักการเมือง" ที่สามารถลืมนสิ่งที่ให้สัญญากับประชาชนไว้ได้ จนหมดสิ้น ในแง่มุมของผลกระทบที่ประชาชนได้รับก็คือ มองเห็นการเลือกตั้งเป็นสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อะไร และไม่ได้เป็นสถาบันของความเป็นตัวแทนทางการเมืองของผู้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแต่อย่างใด

วิธีแก้ปัญหาการซื้อขายคะแนนเสียงเลือกตั้ง

เนื่องจากอิทธิพลของระบอบอุปถัมภ์ยังครอบคลุมสังคมไทย มาเป็นระยะเวลายาวนานและไม่มีที่ท่าว่าจะเสื่อมอิทธิพลลงในเวลาอัน สั้นคงเป็นการยากที่จะขจัดการซื้อขายเสียงให้หมดไปจากสังคมไทยได้อย่างรวดเร็ว แต่โดยวิธีการทางระบอบประชาธิปไตย ควรจะแก้ไขกระบวนการซื้อขายคะแนนเสียงด้วยวิธีการต่อไปนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง การเลือกตั้งควรมีตามวาระอย่างสม่ำเสมอไม่ใช่เป็นผลพวงของการปฏิบัติรัฐประหาร จนเป็นที่เข้าใจโดยทั่วไปหมู่ประชาชนว่าการเลือกตั้งคือเหตุการณ์ที่เกิดจากการปฏิบัติรัฐประหาร
2. ให้ประชาชนและตัวแทนของประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและการบริหารประเทศอย่างแท้จริง เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ชมรม สมาคม ฯลฯ เพื่อต่อรองเรียกร้องผลประโยชน์ของตนได้อย่างกว้างขวาง
3. รัฐบาลควรมีนโยบายที่เป็นธรรมในการกระจายรายได้และการพัฒนาให้ทั่วถึง และครอบคลุมประโยชน์สุขของประชาชนส่วนใหญ่ให้มากที่สุด และที่สำคัญก็คือจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถ เข้าถึงแหล่งอำนาจอิทธิพลและประโยชน์ได้อย่างเท่าเทียมกัน

4. การร่วมกันสร้างสถาบันทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยให้มั่นคง สถาบันทางการเมืองดังกล่าวได้แก่ รัฐสภา พรรคการเมือง นักการเมือง และประชาชน ซึ่งในปัจจุบันนี้รัฐสภา ไม่สามารถเป็นที่พึ่งของประชาชนในระบบประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสพการณ์ที่ผ่านมาประชาชนมักจะสิ้นหวังและไม่พอใจบทบาทของรัฐสภา จะทำให้เกิดวิกฤติทางการเมืองอันเนื่องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่มีคุณภาพบางคนละทิ้งอุดมการณ์ ขาดตัวโดยไม่มีความยึดมั่นทางการเมือง ขณะเดียวกันพรรคการเมืองก็ไม่มีลักษณะที่จะเป็นพรรคการเมืองของมวลชนอย่างแท้จริง ประชาชนเองก็ขาดความรู้ความเข้าใจใน เรื่องประชาธิปไตย บางครั้งถึงกับเกิดความสับสน ทำให้ขาดข้อมูลที่เป็นประโยชน์ไม่เข้าใจในวิธีการรักษาผลประโยชน์อันเป็นส่วนรวมของตน ดังนั้นควรที่จะให้อำนาจเป็นของประชาชนอย่างแท้จริงรัฐบาลมาจากประชาชนอย่างแท้จริง มีรัฐสภาที่เข้มแข็ง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปตามวาระ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่ของตนด้วยความรับผิดชอบ และในส่วนที่สำคัญก็ต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ประชาชนเกิดความสำนึกในความ เป็นพลเมืองดีมีมโนธรรมรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

เป็นที่เข้าใจผิดอยู่มากในหมู่ผู้ปกครอง และผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเลือกตั้งว่าการที่คนไปใช้สิทธิเลือกตั้งมาก ๆ เป็นสัญลักษณ์ของประชาธิปไตย เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตย ทางราชการโดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระทรวงมหาดไทยถึงกับตั้งรางวัลให้จังหวัด และอำเภอ ที่ราษฎรไปใช้สิทธิเลือกตั้งมาก ๆ ทำให้เกิดการเกณฑ์หรือระดม (Mobilization) ประชาชนให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งซึ่งจะมีผลกระทบกระเทือนต่อการพัฒนาการปกครองแบบประชาธิปไตยซึ่ง เน้น เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นอย่างมาก เมื่อผู้นำมีอำนาจทางการเมืองพูดถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตย มักจะเน้นในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยวัดจากการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียง

เลือกตั้ง โดยมีความเชื่อว่ายิ่งคนไปใช้สิทธิ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากเท่าใด ก็ยิ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นเท่านั้น จึงมีข้อควรพิจารณาว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในลักษณะนี้เป็นไปอย่างเต็มใจ บริสุทธิ์ใจและอย่างรู้เท่าถึงการหรือไม่อย่างไร แนวทางที่จะแก้ไขในเรื่องนี้ ควรที่จะทำให้ประชาชนได้มีการเรียนรู้ ได้เข้าใจ และเห็นความสำคัญของการเลือกตั้ง โดยสร้างควมสำนึกทางการเมือง (Sense of civic competence) หรือสร้างความรู้สึกรู้สึกให้มีสมรรถนะทางการเมือง (Sense of civic of efficiency) ของตนเองโดยอาศัยกระบวนการกล่อมเกลากองการเมือง (Political Socialization) ในการศึกษาทางการเมืองเริ่มจากหน่วยเล็กที่สุดคือครอบครัว สถาบันทางการเมือง ฯลฯ ซึ่งกระบวนการนี้จะมีผู้ให้การเรียนรู้หรือตัวแทน (Agent หรือ Socializer) ในขั้นตอนต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายขั้นสุดท้ายคือให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองและเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาของระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ดังได้เสนอไว้แต่ต้นว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่ยอมรับผู้นำในกรอบของระบบอุปถัมภ์ และค่อนข้างง่ายต่อการยอมรับวัฒนธรรมใหม่ จึงไม่น่าจะเป็นเรื่องยุ่งยากสำหรับผู้ปกครอง ในการที่จะทำให้ราษฎรได้รับรู้ถึงระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง และสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่จะเอื้อประโยชน์แก่การพัฒนาของระบอบประชาธิปไตย หน่วยงานของรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงมหาดไทยซึ่งใกล้ชิดกับประชาชนในทุกๆระดับ น่าจะได้ทำการรณรงค์ให้ประชาชนมีความรอบรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยอย่างถูกต้องที่ต่อเนื่อง ไม่ใช่ประชาชนสัมพันธ์เฉพาะในช่วงสมัยของการหาเสียงเลือกตั้งเท่านั้น ประเด็นสำคัญที่ควรเน้นได้แก่ บทบาทของการเลือกตั้งในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และมาตรการได้มาซึ่งผู้แทนราษฎรที่ดี การดำเนินการรณรงค์นอกช่วงสมัยของการหาเสียงเลือกตั้งน่าจะทำได้สะดวกกว่าเจ้าหน้าที่ที่เหมาะสมในการดำเนินงาน น่าจะได้แก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานจิตวิทยาที่มีพื้นความรู้ทางรัฐศาสตร์ เป้าหมายหลักของการดำเนินงานดังกล่าวมุ่งเน้น ที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจ ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และการให้ข่าวสารเบื้องต้นที่เพียงพอต่อการ
 เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการมีส่วนร่วมทางการเมืองชั้นพื้นฐานอื่น ๆ
 เพื่อให้ได้มาซึ่งการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่มีประสิทธิภาพการสร้าง
 ความรู้และความสำนึก ในบทบาทพื้นฐานทางการเมืองของประชาชน การสร้าง
 การเรียนรู้ทางการเมืองน่าจะเป็นภารกิจสำคัญและอาจกระทำได้โดยประสาน
 ความร่วมมือกับหน่วยงานทางราชการ หรือส่วนเอกชนที่มีทรัพยากรทางด้านนี้ เช่น
 สถาบันการศึกษา พรรคการเมือง เป็นต้น

จากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ทำให้
 การซื้อคะแนนเสียงมีกระจายแพร่หลายจนส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องวิตกกังวลว่าจะ
 ทำลายระบอบประชาธิปไตย แต่ข้อเท็จจริงก็คือนักการเมืองที่ซื้อเสียงนั้นก็จะมี
 เสียงสนับสนุนส่วนหนึ่งที่ได้มาด้วยความจริงใจ หาได้ซื้อเสียงมากคะแนนไม่
 ผู้แทนราษฎรที่ได้คะแนนมาด้วยวิธีนี้ไม่น่ากลัวเลยว่าจะทำลายระบอบประชาธิปไตย
 เพราะต่อ ๆ ไปเมื่อประชาชนเรียนรู้ทางการเมืองได้ดีขึ้น ก็จะค่อย ๆ ลดการ
 ขายเสียงลง ส่วนที่เลวร้ายที่สุด บ่อนทำลายระบอบประชาธิปไตยมากที่สุด คือ
 พวกซื้อกรรมกรยกหน่วยแล้วให้อำนวยประโยชน์แก่ตนในด้านการเลือกตั้ง ผู้แทน
 ราษฎรพวกนี้ส่วนใหญ่สังกัดพรรครัฐบาล จึงได้รับไฟเขียวให้ปฏิบัติการได้ดินอันน่า
 รังเกียจนั้นได้ ทางราชการก็จะได้รับไฟแดง ทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นหรือถึงกับร่วม
 ปฏิบัติการด้วยอย่างไม่รู้สึกละอาย

จะเห็นว่าตัวจักรสำคัญในการถ่วงการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ที่ยิ่ง
 ใหญ่ที่สุดก็คือ รัฐบาลซึ่งในประเทศกำลังพัฒนาเช่นประเทศไทย มักจะไม่ใช้ผ่าน
 กระบวนการเลือกสรรตามครรลองปกติของระบอบประชาธิปไตย แม้แต่ส่วนที่ได้
 รับการเลือกสรรตามวิถีทาง ก็มักจะเป็นเพียงหุ่นเชิดของกลุ่มอนุรักษนิยมซึ่งยังมี
 กรอบความคิดแบบกึ่งเผด็จการตามค่านิยมระบอบอุปถัมภ์ ทำให้มองว่าระบอบ
 ประชาธิปไตยจะบ่อนทำลายสถานภาพของกลุ่มตน จึงได้มีการสรรสร้างประชาธิปไตย
 แบบไทย ๆ ซึ่งเป็นประชาธิปไตยที่ลลอลวงไม่เข้าถึงแก่นแท้ของความเป็น
 ประชาธิปไตยแต่อย่างใด ประชาชนถูกหลอหลอมด้วยวิธีการของผู้ปกครองให้ยอมรับ

กรอบความคิดที่ผิด ๆ การพัฒนาประชาธิปไตยให้สมบูรณ์จึงยังเป็นไปได้ยากดังนั้น ส่วนสำคัญที่สุดที่จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยในประเทศพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้อง ชอบธรรม. จึงน่าจะเป็นการที่กลุ่มผู้นำหรือผู้มีอำนาจ (Elites) จะต้องปรับทัศนคติให้ยอมรับระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์เสียก่อนแล้วค่อยส่งผ่านให้ประชาชนได้ปรับตัวปรับสังคมให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยต่อไป

THAMMASAT UNIVERSITY
THAMMASAT UNIVERSITY
สำนักหอสมุด